

Position paper KBO-PCOB

Rondetafelgesprek Wonen en Zorg voor ouderen
maandag 30 september 2019

Niet alle senioren wonen (met zorg) in een woning of woonomgeving die zij wensen. Ook niet als ze merken dat de woning en de woonomgeving door toenemende zorg niet meer geschikt is voor hen. Integendeel: veel mensen blijven wonen in een (zeker bij zorg) ongeschikte woning en woonomgeving. Maar ook kunnen niet alle senioren in Nederland hun woon(zorg)wensen realiseren.

In deze position paper brengt KBO-PCOB, met een kwart miljoen leden de grootste seniorenorganisatie van Nederland, de problematiek in beeld en dragen we een aantal concrete oplossingsrichtingen aan.

1. Achtergrond: van woonjaren naar zorgjaren

Zoals de meeste senioren woont Hans (83 jaar) nu nog niet in een woning die geschikt is voor zorg op de oude dag. Zijn meest ideale woning is de huidige woning (aangepast), of een gelijkvloers appartement. Maar Hans wenst, zoals opvallend vaak senioren, een woonvorm die er nog te weinig is: een wooneenheid met zorg óf samenwonen met gelijkgestemden met zorg dichtbij (denk aan een hofje).

Tot een vorig jaar heeft Hans in zijn huidige woning ruim 50 jaar samengewoond met Erna. Ze hebben eigenlijk nooit plannen gehad om te verhuizen en ook niet echt nagedacht over woningaanpassingen. De kinderen zijn er geboren en opgegroeid. De omgeving en wijk zijn plezierig. Ze zitten graag in de tuin. Deze is wellicht wat groot. Een paar keer per jaar laten ze, ondanks dat ze een laag inkomen hebben, een tuinman komen voor het zware werk. Wel gaat met name de gezondheid van Hans achteruit, maar met de goede zorg van Erna redden zij het wel. Alleen het (klein) onderhoud van de woning, dat Hans altijd op zich heeft genomen, wordt problematisch. De kinderen wonen te ver weg om te ondersteunen en vrienden en bekenden zijn op een leeftijd dat helpen te veel gevraagd zou zijn. Vooral Hans moet er niet aan denken naar een 'flatje' te moeten verhuizen, met alleen maar een 'balkonnetje'. Leeftijdgenoten, vrienden, doen het wel. Als ze Hans vragen te verhuizen, grapt hij: 'Wil je me dood hebben?' Het is zijn ervaring dat als oudere mensen gaan verhuizen, ze snel overlijden. "Zelfs als ze nog vrij gezond zijn voorheen. Oude bomen moet je niet verplaatsen", vindt Hans.

Begin vorig jaar overlijdt Erna plotseling en komt Hans er alleen voor te staan.

Hans is verdrietig, maar ook dankbaar voor al de jaren samen met Erna. Ondanks zijn broze gezondheid heeft Hans de moed om zijn leven zelf op orde te brengen. Hans ondervindt echter de beperktheid van zijn woning met trappen, drempels, hoge kasten, geen toilet op slaapniveau, geen slaapkamer op grondniveau, geen steunen en beugels in de badkamer en nu hij ook nog eens slechter ter been is ook de ongeschiktheid van zijn woning voor rolstoel/rollator en lage toiletten. Bovendien zit het onderhoud van de woning hem dwars, het kost hem moeite om in zijn levensonderhoud te voorzien, zijn gezondheid gaat zienderogen achteruit, de winkels zijn ver uit de buurt en ontmoet hij nauwelijks meer vrienden en bekenden. Zijn woonjaren zijn zorgjaren geworden. Geheel onvoorbereid. Gekomen als een roofdier na het overlijden van zijn vrouw.

Als je nu vraagt, blijf je hier wonen is zijn antwoord anders. Nu zegt hij: 'Wil je me dood hebben?' Het is zijn verwachting dat als hij niet gaat verhuizen, hij snel zal overlijden. "Juist met mijn tanende gezondheid. Een oude boom zoals ik moet je verplaatsen", vindt Hans.

2. De gevolgen

Hans heeft het plan zo snel mogelijk te verhuizen. Hij heeft de voorkeur voor wonen in de buurt, voor een flat of appartement, een wooneenheid met zorg of een vorm van samenwonen met gelijkgestemden, dicht bij vrienden, met zorg dichtbij, zoals een hofje of een verzorgingshuis

Hans kan zo iets niet in zijn omgeving vinden. Simpelweg omdat er een tekort is aan dit soort woningen. Hans leest in de krant dat er jaarlijks zo'n 36.000 tot 40.000 geschikte woningen extra bij moeten komen om een tekort van ongeveer 87.000 woningen en het toenemende tekort weg te werken. Daar schiet hij dus niets mee op. Hij besluit maar te blijven waar hij woont, krijgt thuiszorg, redt zich zo goed en zo kwaad als het gaat en laat het wonen voor wat het is.

3. De oplossingsrichtingen van KBO-PCOB

De cijfers, en het verhaal van Hans en Erna (en zo zijn er veel meer), dwingen tot actie. We mogen deze (grote) groep mensen niet in de kou laten staan. KBO-PCOB heeft een aantal concrete oplossingsrichtingen geformuleerd.

a. Zet eerder in tijdens de wooncarrière van senioren

Hoewel Hans en Erna enorm honkvast blijken te zijn geweest, zijn er momenten geweest waarop het anders heeft kunnen verlopen. Bijvoorbeeld toen de kinderen op zich zelf zijn gaan wonen en de woning in feite veel te groot voor hun beiden, de keuken en badkamer verbouwd is (maar niet geschikt voor zorg); het moment dat Hans en Erna stopten met werken en zij samen over hun toekomst zijn gaan nadenken; het moment dat de moeder van Erna is overleden in het verpleeghuis en zij zich gingen afvragen of zij later ook zo verzorgd willen worden. Zet in op preventief beleid, speel in op gebeurtenissen van jongere senioren. Ga in gesprek met ze en laat ze bedenken hoe zij later willen wonen en of de woning ook voor later geschikt is. Wacht niet met bewustwording tot men de leeftijd of moment van (toenemende) zorg heeft bereikt. Wooncoaches kunnen daarvoor ingezet worden.

b. Zet in op het geschikt maken van de eigen woning en de woonomgeving

Hans heeft er tot op zeker hoogte baat bij als zijn woning geschikt is om zorg te ontvangen. Maatregelen zoals een traplift, verlaagd toilet en aangepaste badkamer, maar ook domoticaoplossingen kunnen hem helpen zijn wooncarrière voort te zetten. Ook wil hij anderen blijven ontmoeten, er op uit trekken en boodschappen doen in de buurt. Dit vraagt een sociaal-domein brede aanpak. Maar het vraagt ook van Hans bepaalde vaardigheden, bijvoorbeeld in het gebruik van domotica en andere aanpassingen. Hans heeft er baat bij als hij daar vroegtijdig mee begint en daarin ondersteund wordt. Wooncoaches kunnen daarbij helpen.

c. Maak middelen vrij voor het creëren van tussenvormen (tussen eigen huis en intramuraal wonen)

De Stimuleringsregeling Wonen en Zorg richt zich op de totstandkoming van geclusterde woonvormen met levensloopbestendige of makkelijk aanpasbare woningen. Dat kunnen bijvoorbeeld koopwoningen zijn, met een minimum van 5 wooneenheden. Zo ontstaan woonzorgarrangementen, zogenaamde zorghofjes zoals de Knarrenhof. Hans mist de vaardigheden om met regelingen zoals deze zijn wensen te laten vervullen en weet niet de ondersteuning te vinden die daarbij kan helpen. Bovendien heeft Hans het idee dat de realisatie ervan een lange adem vergt. Maak regelingen ook toegankelijk voor mensen zoals Hans en biedt ondersteuning aan.

d. Zorg voor voldoende en aantrekkelijk verpleeghuiscapaciteit

Hans kent het verpleeghuis uit de tijd dat de moeder van Erna er verblijft. Hij en Erna hebben zich toen voorgenomen daar nooit naar toe te gaan, behalve als het niet anders kan. Het verpleeghuis is daarna aan zijn gezichtsveld onttrokken. Het verpleeghuis maakt geen deel meer uit van zijn leven, ook niet toen hij zelf ouder wordt. Mensen zoals Hans hebben er baat bij als het verpleeghuis niet als een bunker in de buurt staat, maar in contact met de

wijk, versmolten met de omgeving, domein overstijgend, met (sociaal) restaurant, en een ontmoetingsruimte voor de wijk. Een verpleeghuis dat rekening houdt met de interesses van Hans, waarin familie en vrienden betrokken worden. Zet in op 'Thuis in het verpleeghuis wonen in de wijk'.

Over deze en andere oplossingsrichtingen denkt KBO-PCOB vanzelfsprekend graag met u mee.